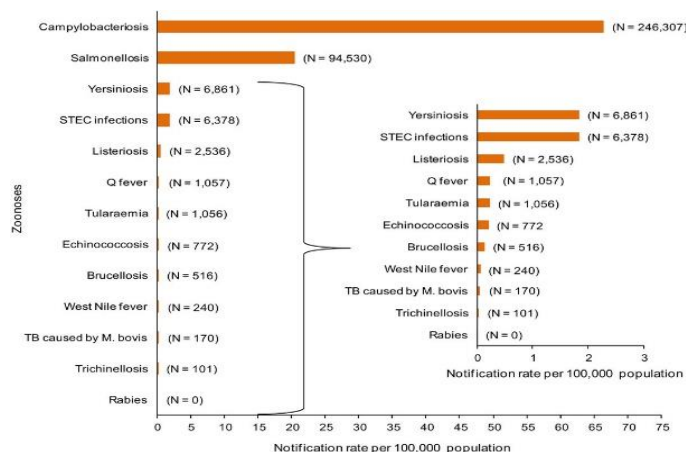

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПО ХРАНИТЕЛНАТА ВЕРИГА

Тенденции и източници на зоонози, зоонозни агенти и хранителни взривове в Европа през 2016 година (резюме)

Докладът на Европейския орган по безопасност на храните (EFSA) и Европейския център за профилактика и контрол върху заболяванията (ECDC) представя резултатите от наблюдението на зоонозите и тяхното териториално разпространение в **37** европейски държави (**28** държави членки на ЕС и **девет** други държави - Норвегия, Исландия, Швейцария, Лихтенщайн, Албания, Босна и Херцеговина, Сърбия, Черна гора и Бивша Югославска република Македония) за 2016 г.¹

Фигура. 1 Отчетени случаи и нива на докладване на потвърдените случаи на зоонози при хората в ЕС, 2016

Кампилобактериозата е най-често докладваната зооноза, като тенденциите за увеличаване на потвърдените случаи при хората в ЕС от 2008 г. се запазват за периода 2012-2016 г. Въпреки големия брой заболявания, смъртността при тази зооноза е ниска (0,03%). Най-много *Campylobacter* се установява в птиче месо (бройлери).

Тенденцията в намаляване на потвърдените случаи на **салмонелоза** при хората от ЕС от 2008 г. се запазва за периода 2012-2016 г., **но делът на случаите от *S. Enteritidis* се увеличава**. Този серовар представлява 59% от всички случаи на салмонелоза в ЕС и е свързан предимно с консумация на яйца, яйчни продукти и месо от домашни птици.

Броят на потвърдените случаи от **листериоза при хората продължава да нараства**. Инфекциите с *Listeria*, които по принцип са тежки, се характеризират с висока смъртност (**26,1%** при хората над 84г.) и хоспитализации (при **97 %** от

¹ The European Union summary report on trends and sources of zoonoses, zoonotic agents and food-borne outbreaks in 2016

докладваните случаи). Въпреки това рядко се отчита превишаване на установените в законодателството лимити за безопасност на готови за консумация храни по отношение на *Listeria*.²

През периода 2012-2016 г. се запазва тенденцията за намаляване броя на потвърдените случаи на **йерсиниоза в ЕС**. От 2008 г. остава стабилен и броят на потвърдените случаи при хората, **причинени от Шига токсин продуциращи *E.coli* (*Shiga toxin producing Escherichia coli* (STEC))**.

За 2016 г. са отчетени общо 4 786 хранителни, в т.ч. и водни взривове. ***Salmonella* е най-често установявания причинител** – като всяко едно от шест салмонелни огнища се причинява от ***S. Enteritidis***. *Salmonella* в яйца остава - най-високо рисковата комбинация патогенен агент/храна.

Кратък преглед на най-важните зоонози:

(Забележка: За сравнение на ситуацията по отношение на зоонозите са съпоставени докладваните данни за България и съседните ни държави Гърция и Румъния).

1. Кампилобактериоза (*Campylobacteriosis*) - остава най-често докладваната гастроинтестинална инфекция при хората в Европа, считано от 2005 г. до сега. За 2016 г. са отчетени **246 307** случая, които са с **6,1%** повече в сравнение с 2015 г. Това е значително увеличение на случаите в ЕС/ЕИП за периода 2008-2016 г., въпреки почти постоянните нива на разпространение на инфекцията за последните пет години. Независимо от голямата заболяемост, тя се характеризира с ниска смъртност (0, 03%). Най-важният източник за *Campylobacter* е **птичето месо** (бройлери).

С оглед на значението на този причинител за безопасността на храните, с промените в Регламент (ЕО) № 2073/2005 от 01.01.2018 г. изпитването за *Campylobacter spp.* се въвежда като задължителен критерий за технологична хигиена при кланичните трупове от бройлери.³

Данни за България: през 2016 г. са регистрирани 202 случая на кампилобактериоза при хората. През 2015 г. - 227, през 2014 г.-144, през 2013 г.- 124, през 2012 г. - 97 и през 2011 г. - 73. За сравнение за 2016 г. в Румъния те са 517, а за Гърция липсват данни.

2. Салмонелоза (*Salmonellosis*)

За 2016 г. държавите членки са отчетели **94 530** потвърдени случаи на салмонелоза при хората, запазвайки нивата на докладване за последните пет години. Петте най-често докладвани серовара /в низходящ ред/ при хората в ЕС за 2016 г. са: *S. Enteritidis*, *S. Typhimurium*, *monophasic S. Typhimurium*, *S. Infantis* и *S. Derby*. През 2016 г. продължава да нараства броят на заболелите от ***S. Enteritidis***, която се среща предимно при кокошки носачки и в месо от бройлери. Случаите причинени от ***S. Typhimurium*** при хората намаляват, като този серовар се установява най-често при свине и говеда и месо от тях,

² Регламент (ЕО) № 2073/2005 на Комисията от 15 ноември 2005 година относно микробиологични критерии за храните (текст от значение за ЕИП) (ОВ L 338, 22.12.2005 г., стр. 1).Глава1: Критерии за безопасност на храните.

³ Регламент (ЕО) № 2073/2005, Глава 2. Критерии за технологична хигиена, 2.1 Месо и месни продукти, 2.1.9. Кланични трупове на бройлери.

и по-рядко при птици и месо от тях. Броят на заболяемите от **монофазна *S. Typhimurium*** е сходен с този от предходните години, като заразяването става при контакт със свине или консумация на свинско месо. Запазва се и броят на заболяемите от ***S. Infantis***, която се установява при бройлери и пуйки и може масово да се разпространи по цялата производствена верига на птиците (бройлерите). **Този серовар има голямо значение за човешкото здраве, поради факта, че при него се наблюдават високи нива на множествена лекарствена резистентност.**

S. Derby, петият по честота на докладване серовар, се среща най-често при свине или свинско месо и по-рядко при птици и говеда.

Както и в предходните години, **храните предназначени за консумация след термична обработка** са най-често установяваната категория храни с несъответствия по отношение критериите за безопасност за *Salmonella*, съгласно Регламент (ЕО) № 2073/2005⁴. Това са: механично обезкостено месо, мляно месо и месни заготовки **от птиче месо** и месни продукти от птиче месо, предназначени за термична обработка. В сравнение с предходни години, разпространението на целевите серовари на *Salmonella* в отделните категории домашни птици, обхванати от Националните програми за контрол намалява или се запазва на същите нива, с изключение на целевите серовари на *Salmonella* при кокошки носачки, които нарастват значително през последните две години. В тази връзка - разпространението на *S. enteritidis* при кокошки носачки не се е увеличило значително на ниво ЕС, а само в някои държави членки.

Данни за България. През 2016 г. са регистрирани **718** случая на салмонелоза при хора, за 2015 г. - 1109, 730 през 2014 г., 766 през 2013 г., 839 през 2012 г. и 924 през 2011 г. През същите години в **Гърция** броят на заразените хора е съответно – 735, 466, 349, 414, 404 и 471, а в **Румъния** – 1479, 1518, 1512, 1302, 698 и 989.

3. Листерия (Listeriosis)

За 2016 г., 28 държави членки са отчетели **2 536** случая на листериоза, като нивото на докладване се е увеличило с 9,3% в сравнение с 2015 г. Наблюдава се **значително увеличение на случаите** в ЕС/ЕИП през целия период 2008-2016 г. Половината от ДЧ съобщават за увеличение на случаите на листериоза в сравнение с 2015 г., а 19 от тях съобщават за **247 смъртни случая**. Смъртността в ЕС е **16,2%** от 1 524 констатирани случая с известен изход. Най-висока е смъртността при хора на възраст над **64 години (18, 9%)** и особено при тези **над 84 г. (26,1%)**.

За 2016 г., **26 държави членки** са предоставили данни за съответствието на **10 категории** готови за консумация храни (ГКХ) /ready-to-eat-food (RTE) с критериите за безопасност на храните по отношение на *Listeria*, съгласно Регламент (ЕО) № 2073/2005⁵. Броят на държавите членки, отчитащи тези данни се различава значително. Несъответствията в различните категории ГКХ преобладават на ниво - производство (вариращи от 0% до 6,3%), в сравнение с на ниво - търговия на дребно с храни (вариращи от 0% до 1,7%).

^{3,4} Регламент (ЕО) № 2073/2005, Глава1: Критерии за безопасност на храните.

⁵ Делегиран регламент (ЕС) № 1152/2011 на Комисията от 14 юли 2011 година за допълване на Регламент (ЕО) № 998/2003 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на превантивните здравни мерки за контрол на заразяването с *Echinococcus multilocularis* при кучетата, ОВ L 296, 15.11.2011г., стр. 6-12

За различните категории ГКХ, на всички нива на изпитване най-често се открива *L. monocytogenes* при „рибни продукти“ (5,6%), „риба“ (4,7%), „свинско месо различно от ферментирали колбаси“ (3,1%) и „меки и полу-меки сирена от сурово мляко“ (2,5%). В сравнение с 2015 г. броят на изпитваните проби от ГКХ през 2016 г. е намалял (около 15%).

Четиринадесет държави членки съобщават за наличие на *Listeria spp.* (главно *L. monocytogenes*) при различни животински видове и главно при домашни преживни животни (говеда, овце и кози). Тъй като данните, отчетени за животните, произхождат предимно от клинични разследвания (съмнителни случаи), те не са подходящи за точни оценки на проявата или тенденциите във времето при различните животински видове или животновъдни стопанства на ниво ЕС.

През 2016 г. в България са заболели **5** човека от листериоза, през 2015 г. - 5, 2014 г. - 10, 2013 г. - 3, 2012 г. - 10 и през 2011 г. - 4. В **Гърция** за 2016 г. заболелите са - 20, а за останалите години съответно - 31, 10, 10, 11 и 10 човека. В **Румъния** за 2016 г. заболелите са 9, а за останалите - съответно 12, 5, 9, 11 и 1 човека.

4. Шига токсин продуциращи *E. coli* (Shiga toxin producing *E. coli* (STEC))

През 2016 г. в ЕС са съобщени **6 378** констатирани случаи причинени от *Shiga toxin producing E. coli* (STEC). Нивото на докладване се е увеличило с 8,3% в сравнение с 2015 г. През последния петгодишен период от 2012 г. до 2016 г. нивата се запазват, но са по-високи от преди 2011 г. През 2016 г. са съобщени за **10** смъртни случаи, дължащи се на STEC инфекция, като нивото на смъртност за ЕС е 0,3%. Както и през предходните години, най-често докладваната серогрупа STEC е **O157** (38,6%), въпреки намаляването на относителния ѝ дял в сравнение с другите серогрупи. Разпространението на STEC **O26** се е увеличило през последните 3 години от 2014 г. насам.

За първи тя е най-често съобщаваната причина за появата на хемолитичен уремичен синдром (HUS) вместо O157. През 2016 г. са изпитвани 18 975 проби храни и 2 496 проби от животни за наличие на STEC, от 21 ДЧ и една държава не-членка.

Данните, отчетени за храните са сравними с предходните години, докато само около една трета от данните за животните са докладвани в сравнение с 2015 г. Както и през 2015 г. при овцете и козите се наблюдават по-голяма част от STEC-положителните проби (18,5%), в сравнение с говедата.

Данни за България - през 2016 г. **не са** докладвани случаи на заболяване при хората /през 2013 г. е отчетен 1 случай/ ; от **Гърция** – са докладвани 2 случая за 2016 г. и 1 за 2015 г. ; от **Румъния** – 29 за 2016 г. и 1 за 2014 г.; В **Германия** за 2016 г. са докладвани – 1843 случая.

5. Туберкулоза (*Tuberculosis*)

Туберкулозата, причинявана от *Mycobacterium Bovis* е рядка инфекция при хората в ЕС. За 2016 г. **27** държави членки са докладвали **170** случая на заболели хора. Дванадесет от тях са съобщили за поне един потвърден случай, а в 15 ДЧ няма заболели хора. Честотата на докладване е 0,04 случая на 100 000 жители, запазвайки нивата си от последните години. Най-много заразени хора за 2016 г. са отчетени от **Германия** - **52**

(заболеваемост - 0,06 на 100 000 жители), следвана от Обединеното кралство - **39** (0,07), Испания - **26** (0,06), Белгия - **14** (0,12), Италия - **13**(0,02), Холандия - **12**(0,07) .

Не съществува ясна връзка между статута на дадена страна като официално свободна от туберкулоза по говедата (ОСТ/OFT) и броят на заразените хора. Както и през предходните години, в районите на **21** държави членки със статут на ОСТ, рядко се откриват заразени стада. За другите, общият брой на оставащите положителни за туберкулоза стада от едър рогат добитък е намалял слабо, като разпространението на туберкулозата в тези стада е **1, 56%**. Всички 10 държави, които не са със статут на свободни по отношение на заболяването, с изключение на Кипър, са докладвали за случаи на туберкулоза по говедата. Най-много заразени стада са съобщени от **Обединеното кралство - 16,7%** (Уелс и Англия), които варират между 13,1% и 20,3% през предходните години, и 9,7% за Северна Ирландия, при която се наблюдава слабо увеличение. В последните години **Гърция**, Ирландия и Испания отчитат заразеност при стадата съответно 3,8%, 2,9% и 3,6%, със запазваща се (при Ирландия) или нарастваща тенденция (при Гърция, Испания). Хърватска, **България и Румъния** – докладват за много слабо разпространение (**<0, 1%**).

В България през 2016 г. няма регистрирани случаи при хората, причинени от *M.Bovis*. През 2015 г. е докладван **един** заболял човек от този вид туберкулоза, а през 2011 г. - двама. За съседна **Гърция** през 2016 г. **няма** отчетени случаи, а в **Румъния** са отчетени **два**.

7. Бруцелоза (*Brucellosis*)

През последните пет години, **бруцелозата** е рядко срещана инфекция при хората в ЕС. Тя е тежко протичаща зооноза и изисква хоспитализация. За 2016 г. е съобщен **един** смъртен случай. Най-много случаи на бруцелоза (повечето вътрешни за държавите) са докладвани от **Гърция, Италия и Португалия**, които нямат статут на официално свободни от бруцелоза при говеда, овце или кози. Тези три държави членки съобщават за повечето инфектирани стада по отношение *Brucella* в ЕС. Италия е докладвала за положителни резултати при изследване на мляко по време на производствения процес. Но като цяло от тези три държави са съобщени много малко данни за мониторинг на мляко и млечни продукти, и по-специално тези, предназначени да бъдат консумирани сурови, които са основните източници на бруцелоза при хората.

Освен чрез храна, предаването на бруцелозата при хората, се осъществява и чрез директен контакт със заразени животни. В повечето държави членки това заболяване при говедата, овцете и козите е ограничено. В резултат на това, хранителни взривове причинени от *Brucella*, са рядкост в ЕС и за 2016 г. такива **не са** докладвани.

Общият брой на инфектираните стада от едър рогат добитък, овце и кози през 2016 г. продължава слабо да намалява в регионите или страните, които не са официално свободни от това заболяване. Бруцелозата при животните е съсредоточена в ЕС - а Хърватска, **Гърция**, Италия, Португалия и Испания продължават да докладват за *Brucella* при домашни преживни животни през 2016 г. **Това налага извода, че бруцелозата все още е проблем на здравеопазването на животните, който има значение и за общественото здраве в няколко държави членки.**

За 2016 г. в ЕС са отчетени **516** потвърдени случаи на бруцелоза при хората. Заболеваемостта бележи увеличение с 35, 2% в сравнение с 2015 г. и е на най-високи нива от последните 5 години. В осем държави **няма отчетени случаи** на бруцелоза при хората (**България**, Кипър, Естония, Финландия, Унгария, Литва и Малта). **Румъния** е докладвала за **1** заболял човек от бруцелоза за 2016 г. Най-много заболели са докладвани от **Гърция** – **119** за 2016 г. (1, 1 случаи на 100,000 жители), **Португалия** (0, 48) и **Италия** (0, 35), които са 73, 6% от общия брой на случаите на бруцелоза при хората през 2016 г.

8. Трихинелоза (*Trichinellosis*)

През 2016 г. са докладвани **101** потвърдени случаи на трихинелоза при хората от ЕС. Нивото на уведомяване е 0,02 случая на 100 000 жители, което намалява с 26,5% в сравнение с 2015 г., което е най-малкият брой случаи и най-ниският процент на уведомяване, от началото на наблюдението на равнище ЕС. **Румъния**, следвана от **България са най-често докладвалите държави**. Разпространението на трихинелозата в Европейския съюз е силно повлияно от редица по-малки и по-големи огнища, чиито пикове често са през месец януари и февруари. Най-често докладваният вид при случаите при хората е *Trichinella spiralis*, следван от *Trichinella britovi*.

В пробите изследвани от свине за угояване, разплодни свине и партиди от заклани свине, отглеждани в контролирани условия, не е установено заразяване с трихинела, в потвърждение на това, че **условието на отглеждане са ключов фактор за предотвратяване на тази зооноза**. Най-много положителни проби от свине са отчетени от **Румъния**, следвани от Полша, Хърватия, **България**, Франция и Испания.

Общо **90 (0, 29%)** положителни проби са отчетени от 31 039 изпитвани проби от диви свине. При еднокопитните животни не е установена инфекция с трихинела.

През последните 5 години (2012-2016 г.) тенденцията за инфекции от *Trichinella* при домашните животни е на стабилни нива, с документирані случаи само при няколко стотин свободно отглеждани свине и свине отглеждани в „тип заден двор“, както и при диви свине, в отдалечени региони на ЕС - в България, Хърватска, Франция, Полша, Румъния и Испания. През 2016 г. разпространението на трихинелите при отстреляните диви свине е **0,02%**, при кафявите мечки - **7,23%** и при червената лисица **1,1%** (която може да се счита за индикаторно животно). Видно от данните, за последните 5 години докладваното разпространение на *Trichinella* в ЕС намалява при популацията на дивите свине (от 0, 14% до 0,02%) и при червената лисица (от 3% до 1,1%).

България е водеща в докладването за трихинелоза при хората в ЕС за 2016 г. (**0,49** случаи на 100 000 жители), следвана от **Румъния** и **Хърватия** съответно с 0,13 и 0,12 случаи на 100 000 жители. България и Румъния общо - отчитат **60,4%** от всички потвърдени случаи през 2016 г. Четири държави членки нямат потвърдени случаи през 2016 г., а други четири (Кипър, Люксембург, Малта и Португалия) никога не са докладвали за такива. Три държави (Чешката република, Финландия и Холандия) съобщават по един случай от началото на наблюдението на равнище ЕС през 2007 г.

В **България** през 2016 г. са регистрирани - **35** заболели хора от трихинелоза, за 2015 г.- 22, за 2014 г.- 60, 2013 г.- 36, 2012 г.- 30 и през 2011 г.- 27. В **Румъния** за същите години този брой е съответно – 26, 92, 211, 116, 149 и 107. В **Гърция** **няма** докладвани случаи при хората.

9. Ехинококоза (*Echinococcosis*)

През 2016 г. в ЕС са съобщени **772** потвърдени случаи на ехинококоза при хората. Нивото на уведомяване в ЕС е също като от предходните години, като за 2016 г. е **0, 20** случаи на 100 000 жители. Висок процент (> 70%) от случаите на ехинококоза при хората са докладвани без информация за пътуване до други държави. При по-голяма част от случаите са предоставени данни за видовете, като *Echinococcus granulosus* ((cystic echinococcosis (CE)) и *Echinococcus multilocularis* (alveolar echinococcosis (AE)) са свързани съответно с **415 случаи** (58, 2%) и **104 случаи** (14, 6%).

Делът на хоспитализираните случаи, продължава да намалява през последните пет години, с по-висок дял на *E. Multilocularis* в сравнение с *E. granulosus*. През 2016 г. е докладван **един** смъртен случай (видът не е установен). **Двадесет и пет** държави членки предоставят данни за мониторинга на *Echinococcus* при животни. Дванадесет от тях съобщават данни за **4 561 лисици**, изследвани за *E. Multilocularis*, а **10** ДЧ докладват положителни резултати с общо разпространение от **19,5%**. Данните, предоставени от Финландия, Ирландия, Малта, Обединеното кралство и Норвегия за 2016 г. потвърждават статута на тези страни по отношение на *E. multilocularis* в контекста на Регламент (ЕС) № 1152/2011. ⁶

България е докладвала за най-много случаи на ехинококоза при хората - 3, 76 на 100 000 жители, следвана от Литва и Латвия. В сравнение с предходните 4 години, това са най-малкото докладвани случаи от страната ни.

През 2016 г. заразените хора от ехинококоза хора в България са 269, през 2015 г. са 313, през 2014 г. -302, през 2013 г. - 278, през 2012 г. - 320. **Остава тревожен фактът, че близо 1/3 от заразените с ехинококоза хора в Европа са от нашата страна.** В **Гърция** за същите години заразените хора са съответно -18, 18, 13, 13, 10, 21, а в **Румъния** - 13, 13, 18, 31, 55 и 96 човека.

Предвижда се в световен мащаб годишно да възникват 188 000 и 18 400 **нови случаи**, дължащи се съответно на *Echinococcus granulosus* (CE) и *Echinococcus multilocularis* (AE) (анализ на Budke et al., 2017). Поради високият процент на асимптоматично протичащите случаи на трихинелоза, на тези които не са потърсили лекарска помощ, както и неизвестната стойност на недокладваните случаи, реалното разпространение, честотата и тежестта на двата вида ехинококоза са трудни за преценка.

За 2016 г. на EFSA са докладвани данни за други зоознози и зоознозни агенти:

Anisakis, Bacillus, Chlamydia, Clostridium, Calicivirus, Cysticercus, pathogenic and non-pathogenic Enterococcus spp., Erysipelothrix rhusiopathiae, hepatitis A virus, Klebsiella, Leptospira and Staphylococcus spp.

⁶ Делегиран регламент (ЕС) № 1152/2011 на Комисията от 14 юли 2011 година за допълване на Регламент (ЕО) № 998/2003 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на превантивните здравни мерки за контрол на заразяването с *Echinococcus multilocularis* при кучетата, ОВ L 296, 15.11.2011 г., стр. 6-12

Хранителни взривове за 2016 г.

За 2016 г. 27 държави членки на ЕС са докладвали общо **4 786** хранителни и водни епидемични взривове. /Данните от Испания не са включени в доклада, поради факта, че са предоставени по-късно/. Други 7 държави не-членки на ЕС са докладвали данни за **108** взрива. Установено е намаляване с 3% в сравнение със средните стойности от годишно докладваните случаи за периода 2010-2015 (n = 4 955). Епидемиите са причинили **заболяване на 49 950 хора** (с 4 076 повече в сравнение с 2015 г.), **3 869** са хоспитализирани (с 23 по-малко от 2015 г.) и са отчетени **20 смъртни случая** (с 3 повече от 2015 г.). По-голяма част от хранителните епидемии са причинени от **бактерии** (33,9% от всички взривове), следвани от **бактериални токсини** (17,7%), **вируси** (9,8%), **други агенти** (2,2%) и **паразити** (0,4%). При 36% от всички взривове етиологичният агент не е установен.

Най-често докладваният бактериален причинител е *Salmonella* (**22,3%**), следван от *Campylobacter*, които са основните причинители на хранителните взривове (**94,1%**).

Хранителните взривове, причинени от салмонелните бактерии се увеличават с **11,5%** в сравнение с 2015 г. Те са свързани с най-тежките случаи по отношение на броя на **хоспитализираните пациенти** (**45,6%** от всички хоспитализирани случаи) и **смъртните случаи** (**50%** от всички смъртни случаи при взривовете).

Salmonella Enteritidis е причината за **един на всеки шест от тях** през 2016 г., като преобладават случаите на салмонелоза свързани с консумация на **яйца (1882)**.

Броят на докладваните взривове от отделните държави варира значително. Това се дължи на чувствителността на различните системи за пасивен надзор в отделните държави членки и предполага внимателно интерпретиране на резултатите, тъй като в действителност епидемиологичните тенденции на ниво ЕС, могат да бъдат отражение на тенденциите при държавите членки, които по-често докладват хранителни взривове.

Източник:

The European Union summary report on trends and sources of zoonoses, zoonotic agents and food-borne outbreaks in 2016, First published in EFSA Journal:12 December 2017
DOI: 10.2903/j.efsa.2017.5077 EFSA Journal 2017;15(12):5077 [228 pp.].
<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/5077>

Изготвил:

Д-р Дора Петлова, главен експерт

Дирекция „Комуникация на риска, обучение и Контактен център“, ЦОРХВ

12.02.2018 г.